

EVROPSKÁ UNIE

PODPOŘENO Z EVROPSKÉHO FONDU
PRO
REGIONÁLNÍ ROZVOJ

Směr budoucnost - cíl prosperita

číslo 8

Klatovské katakomby 2010

22. listopadu 2011

Projektový bulletin

Projekt Klatovské katakomby 2010 je spolufinancován Evropskou unií.

Zpráva bez poselství

V pátek 18. listopadu ráno jsem netrpělivě čekala na noviny a listovala jsem v nich již cestou od schránky. Hledala jsem zprávu o události, jíž jsem v předvečer státního svátku, ve středu 16. listopadu, směla být přítomna. Klatovský arciděkan P. Antonín Bachan a jezuitský provinciál P. František Hylmar slavnostně vysvětili nově upravené prostory katakomb pod jezuitským kostelem Neposkvrněného početí Panny Marie a svatého Ignáce z Loyoly, do nichž byly po předchozí náročné rekonstrukci znovu umístěny konzervátorsky ošetřené mumie.

V celostátním i plzeňském listu mou pozornost okamžitě upoutaly velké výrazné fotografie zachycující významné okamžiky obřadu. Článek u jedné z fotografií – obsáhlý i obsažný, věcný – nic podstatného (zdánlivě) neopomíjí. Je to dobře napsaná zpráva pro čtenáře denního tisku.

V mé paměti však tato událost bude natrvalo uložena v jiné podobě.

Po pracovním dnu plném rozruchu a shonu chvátám mrazivou mlhou k jezuitskému

kostelu a v duchu se soustřeďuji na slavnost, jíž se za chvíli zúčastním. Pohání mě nejen ledový vítr, ale především přání prožít tu vzácnou chvíli. Chvějí se více rozrušením než zimou.

Vstupuji do katakomb – a je mi, jako bych se rázem ocitla v jiném časoprostoru. Uchopí mne a dále nesou nebesky krásné tóny barokní hudby, zmocní se mne nepopsatelný pocit úcty k tomuto starobylému místu.

Jen jako z dálky vnímám, že přítomní novináři stále cvakají svými fotoaparáty, že příšeří opakovaně ruší záblesky.

Přicházejí bílé odění kněží a obřad začíná.

Čtou z Písma svatého a komentují přečtené úryvky s ohledem na místo a děj. Snažím se pozorně naslouchat promluvám, ale můj pohled a mou mysl stále silněji upoutávají mumie oněch dávno zesnulých, které mám přímo před očima.

Do myslí se mi hluboko vryvá poselství: „Také těmto mrtvým vděčíme za to, že a jak zde nyní jsme. Uvědomujme si, že my jejich odkaz máme se ctí nést dál a předat svým následovníkům. Jsme s nimi právě tímto úkolem pevně spjati, tře-

baže jejich a naše životy se odehrávají v dobách od sebe vzdálených a odlišných.“

Kněží procházejí katakombami a vysvěcují je, zní hudba, obřad končí.

Nemohu se pohnout, nedokážu odpoutat pohled a myšlenky od těl, která byla kdysi, než z nich odešla duše, právě takovými obyvateli našeho města, jakými jsme my teď. Však také my jednou budeme...

Je správné uvědomit si to a chovat se k mumiím s úctou, jaká přísluší všem zesnulým. Právě proto se dnes koná slavnostní obřad, proto katakomby přišli vysvětit tak významní kněží.

V tuto chvíli mě naplňuje pocit klidu, téměř radosti, z poznání, že i kdyby nikde na svě-

tě nebylo spravedlnosti, Smrt bude spravedlivá ke každému.

Pomalou odcházejím a v duchu si opakuji slova z modlitby svatého Františka z Assisi: „Chválen buď, můj Pane, skrze naši sestřičku smrt těla, před níž žádný živý člověk kam utéci nemá...“

V článku v denním tisku najdou čtenáři věcně podanou zprávu. To nejdůležitější – poselství, obsažené ve středeční pietní slavnosti, tam však bohužel nenaleznou. Snad k němu alespoň někteří dospějí po shlédnutí nově otevřené expozice. Velmi bych to budoucím návštěvníkům klatovských katakomb přála.

ŠÁRKA LESNÁ

Historiky klatovských katakomb

V pátém čísle projektového bulletinu jsme informovali o úspěchu Ivety Chroustové v krajském kole SOČ s prací „Tzv. klatovské katakomby“. Zvlášť jsme vyzvedli čtvrtou kapitolu „Historiky“. Patrně každý Klatovák některou z těchto historek někdy slyšel. Ač se jedná o žánr dnes známý jako „městské pověsti“, pojďme si je připomenout a osvětlit, jak patrně vznikly.

Především červený kohout roku 1791 znamenal velkou škodu nejen pro kostel, ale tentokrát i pro „katakomy“ samotné, které v předchozích letech byly poničeny ušetřeny díky svému umístění. V tom roce v důsledku požáru došlo k otevření obyčejně nepřístupné hrobky, dovnitř se dostali někteří lidé, kteří se nestyděli okrást těla o šperky, obrázky, křížky a přiložené růžence a v nastalém zmatku je vynést ven. Zároveň s tímto lupem se do světa rozletělo i svědectví lupičů, kteří prý v „katakombách“ objevili tělo jeptišky a u jejích nohou kostru novorozeného dítěte. Klatovští k tomu rychle přimysleli řadu detailů a vznikla tak skutečnostmi nepodložená historika.

Podle ní představení kláštera, ke kterému řeholnice příslušela, prohlédli její utajované těhotenství a za nedodržování slibu čistoty ji nechali nemilosrdně pohřbit zaživa. Dítě mělo přijít na svět až následně.

V tisku z roku 1932 se uvádí, že „dítě bylo pochováno na místním hřbitově“¹, v roce 1906 se

neurčitě uvádí, že „dítě bylo vynešeno před nedávnem.“² Vzhledem k tomu, že se v roce 1906 tělo dítěte v kryptě nenacházelo, lze poněkud zpochybnit tvrzení z roku 1935³. Píše se: „Výklad o jeptišce, za trest za živa pochované, slyšelo už mnoho tisíc lidí a mnoho z nich vidělo mrtvolku dítěte. Není tedy vhodné popírat, že tu dítě bylo. Stejně nevhodné však je ponechávat lidi v mylném domnění, že šlo o zločin.“

Článek totiž nabízí jinou, pravdě bližší hypotézu. Pisatel, který navštívil „katakomy“ před 1. světovou válkou, se prý „dobře pamatuje, že mrtvola ženy ležela na boku, že byla skrčena a že ústa byla otevřena a zuby strašidelně vyceněny. Z těchto jevů se dá usuzovati, že šlo o pohřeb zdánlivě mrtvé a pravděpodobně o porod v rakvi. [...] Byla to nejspíš šlechtična, nebo význačná měšťanka, které se prý dříve ze zbožnosti nechávaly pohřbívat i v oděvu jeptišek.“

Takové vysvětlení je opravdu důvěryhodnější, protože v historice o násilném pohřbení zaživa se dá rychle nalézt řada trhlín.

Za prvé: tělo údajné jeptišky bylo „mumifikované“. Ta probíhá pomocí chmelových výparů a výborné cirkulaci suchého vzduchu, ale především musí být v tu chvíli rakev otevřená, nezatlučená. Proto nemohlo dojít ke krutému pohřbení zaživa.

Za druhé: i kdyby byla žena v rakvi zavřená tak dlouho, aby zemřela dehydratací, musela být rakev následně otevřena a proveden postup vysoušení těla. Proč by se v tu chvíli sami „nelidišti“ jezuité ve svém vlastním zájmu nezavřeli tělo dítěte? Byl by přece čistý nesmysl, aby ho v rakvi nechali a tím snad potvrdzovali svůj čin.

A především za třetí: nevůle vůči jezuitskému řádu obecně byla spjata s národním obrozením, které právě okolo roku 1791 nabíralo dech. Jezuité v očích mnohých obrozen-

ců ztělesňovali „zlou“ protireformaci potírající akce Jednoty bratrské, luteránů a vůbec protestantů, ke kterým se většina Čech hlásila. Napříč obyvatelstvem vládla nenávisť např. vůči jezuitovi Antonínu Koniášovi, který prý nechal pálit protestantské knihy ve velkém. Zloději ovlivňování obrozenecským prostředím, kteří se dostali po požáru do krypty, nejspíš využili toho, že se tato návštěva každému nenaskytne, a tak rozšířili další smyšlenou, fakty naprosto nepodloženou fámu. Tuto báchorku publikoval v roce 1898 Dr. Guth ve svých *Intimních listech z cest i necest*, kde přiřazuje domnělé jeptišce jméno Chánovská⁴.

Dnes se v „katakombách“ nenachází žádné tělo odpovídající popisu, s největší pravděpodobností bylo pohřbeno na klatovském hřbitově v roce 1937 spolu s drtivou většinou všech těl z krypty, které napadla plíseň. Očití svědkové ji popisují jako „starou, černě oděnou matronu, s velkým životem k sukni přischlým.“⁵

Kolovaly i jiné pověsti, týkající se tentokrát samotných jezuitských kněží. V období tzv. první republiky (1918–1938) provázeli „katakombami“ příslušníci městské policie. Jejich výklad měl být sice odborný, ale strážníci si pro zajímavost obhacovali text nevkusnými historkami. Návštěvníci tím byli šokováni a stěžovali si na prohlídky městské radě nebo tisku. Někteří takoví popisují svou návštěvu takto: „Jdeme dále a ocitáme se pod kulatým vzduchovým otvorem v klenbě. »Tímto otvorem házeli jesuité své oběti dolů. Nahore je k sobě vlákali, pak je zabíjeli a tímto otvorem je shazovali. Když se tu na to přišlo, byla na tomto místě velká hromada kostí.« O kus dále jest nevelký, zabrocený vyklenek. »Zde jesuité své oběti pálili, udili, nebo jiným ještě hroznějším způsobem utracovali.«“⁶

„Při příchodu k malé kobce ve skále vytesané, vykládal stráž-

ník dále, že zde byli lidé drženi jesuity násilím.“⁷

„Před více lety s malou společností navštívil jsem klatovské katakomby. [...] Ve zdi je zazděn velký kruh. »Tím kruhem byla hlava lidem prostrkována.« Tak zněl výklad. Ozval jsem se: »Jest to pravda?« – »Já při tom nebyl,« odpověděl vykladač.“⁸

Netřeba dodávat, že se opravdu jedná pouze o pomluvy, proti kterým se ohrazovali nejen sami návštěvníci, ale i městská rada provozující „katakomy“, nebo znalci klatovské historie (např. kritický článek Ferdinanda Vaňka, spoluautora *Soupisu památek historických a uměleckých v politickém okrese klatovském*)⁹.

Poznámky

¹ Jak se vyrábí historie. In: Lid, 30. 10. 1932

² Krypta pod jezuitským kostelem v Klatovech. In: Šumavan, 19. 5. 1906

³ Jaká je pravda o klatovských katakombách? In: Národní politika, 8. 1. 1935

⁴ Stížnost na nepořádek v katakombách, prosinec 1932

⁵ Jak se vyrábí historie. In: Lid, 30. 10. 1932

⁶ Jak se vyrábí historie. In: Lid, 30. 10. 1932

⁷ Z dopisu Bobuše Kordy správci jezuitského kostela Bedřichu Pilbau-
rovi, 13. 12. 1932

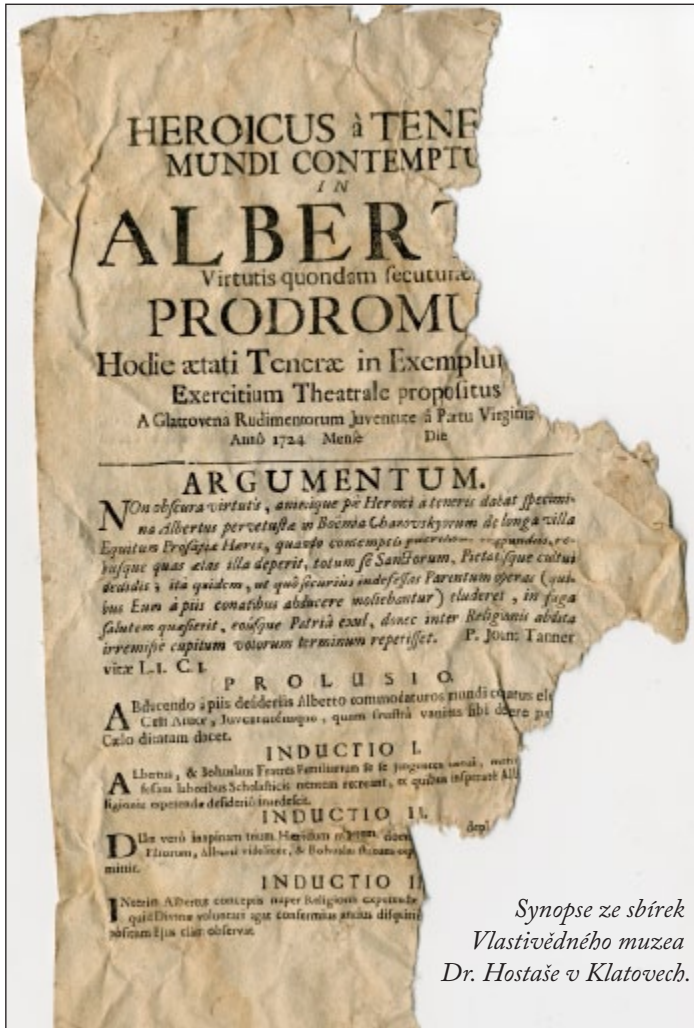
⁸ Stížnost na nepořádek v katakombách, prosinec 1932

⁹ Z tajemství klášterní hrobky. In: Lid, únor 1922

IVETA CHROUSTOVÁ

V této práci, která se týká tématu nám nadmíru blízkého, klatovských katakomb, je možné si přečíst historická fakta i informace o době nedávné. O době, která přinesla nečekané střety a spory vyřešené až vznikem občanského sdružení Klatovské katakomby. Práci je možné získat na stránkách projektu Klatovské katakomby 2010 (www.kk2010.cz) nebo na stránkách občanského sdružení (www.katakomyby.cz).

Jezuitské školské divadlo v Klatovech

Synopse ze sbírek Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech.

Je jistě mnoho zajímavých témat, která by bylo možné připomenout z jezuitského období v 375leté historii gymnaziálního školství v Klatovech. Můžeme se pokusit o přehled vývoje školy, výčet významných pedagogů, hodnocení dochovaných prací studentů či zkoumání financování zdejšího studentského semináře. My se však zaměříme na dostupné informace o školském divadle, které bylo jakousi výkladní skříň každého gymnázia, která měla školu propagovat i lákat možné vznešené donátory i drobné podporovatele studentů a dárcy prostředků na školní odměny.

V prvních desetiletích, pro něž můžeme částečně zachytit divadelní provoz v Klatovech, byl na jezuitských gymnáziích plně rozvinut divadelní provoz ve všech formách a typech produkce, od běžné školské, veli-

konoční produkce až po slavnostní mimořádná představení. V již delší dobu byla etablovaná praxe provádění jedné slavnostní hry v každé třídě, nejvyšší třídy navíc mohly krom toho provozovat méně scénicky náročná cvičení. Studenti rétoriky, jež mohli doplňovat i mladší sodálové, v některých kolejkách hráli jménem latinské

mariánské družiny v době velikonoční představení, které se svým námětem, často alegorickým, dotýkalo mysteria Kristovy velikonoční oběti. Značného rozmachu dosáhlo pravděpodobně užívání scénického aparátu a netextových součástí představení, jak o tom svědčí četná nařízení, jež se tyto prvky snaží vyhradit pouze mimořádným slavnostním představením. Po stránce teoretické byla literární stránka dramatu autory poetik (B. Balbín, J. Masenius, F. Neumayr) dobře propracována, příručky z pera F. Langa pomáhající učitelů v incenační praxi se dočkala i gestika a jevištní pohyb.

Produkce, která pro účel jediného provedení na jezuitských školách vznikala, byla sice značně rutinní, avšak nesmírně ohromná. Z té klatovské se nám pravděpodobně nedochoval žádný celý text a divadelní provoz může doložit jen na základě deníků ministra koleje a souboru deseti zatím objevených programů, tzv. synopsí. Jak mohl vypadat kalendář produkcí, ukazuje přiložený přehled pro školní rok 1709/10.

Protože synopse ukazují jen malou část divadelních představení, musíme se spokojit jen s několika poznámkami o typech a námětech představení. Nejlépe máme doložena představení konané před Velikonoční studentskou mariánskou

družinou (celkem tři synopse), která však pravděpodobně připravovali studenti rétoriky někdy ve spolupráci s vybranými mladšími spolužáky. Nejvyšší třída gymnázia provedla také roku 1729 hru o sv. Janu Nepomuckém. Další synopse už patří hrám pro gramatikální třídy. Zatímco tisky z roku 1710 a 1724 jsou pouze latinské, programy ze třicátých let 18. století sdělují obsahy scén jak v latině, tak v češtině či němčině. Proč byly oba zemské jazyky střídány, nedokážeme uspokojivě vysvětlit.

Z hlediska námětů jsou hry různorodé, jejich hrdiny však vesměs přibližuje žákům jejich mládí. Je tomu tak i v často zpracovávaném příběhu prince Joseramna, který je za svou lehkomyšlnost a nedbalost potrestán milujícím otcem, jenž je však také spravedlivým a nestranným vládařem. Výjimečnou je pak hra o zakladateli klatovské koleje Vojtěchu Chanovském, kterou provedli nejmladší žáci školy v roce 1724 (viz obrázek). Okolnosti, za nichž byla objevena právě tato synopse – byla zmačkána spolu s dalšími papíry a druhotně použita – jasně ukazují, proč nemáme dochováno více divadelních programů. Jednalo se totiž o příležitostné tisky, a tak se s nimi také zacházelo.

KATEŘINA BOBKOVÁ VALENTOVÁ

13. 4. 1710, Květná neděle	Po nešporách konaných ve dvě hodiny sehrála rétorika v zastoupení latinské mariánské družiny hru P. Františka Třebízského Amor Crucifixi vindiciae tumulus.
29. 4. 1710, úterý	Dělníci sundali prkna se stěn (<i>kostela</i>) a zbudovali z nich divadlo.
7. 5. 1710, středa	Asi ve 4 hodiny provedl za přítomnosti rektora M. Josef Lauritsch s třídou poetů hru.
12. 5. 1710, pondělí	Odpoledne se konalo představení syntaxistů pod vedením M. Daniela Lekela.
23. 5. 1710, pátek	M. Jakub Tatyrek provedl s gramatisty hru In imbelli aetate atlas.
2. 6. 1710, pondělí	Po vyučování (<i>cca 15.30</i>) sehráli principisté velmi zdařilou komedii M. Václava Bojana
11. 6. 1710, středa	M. Josef Henselius provedl s rudimentisty hru Via viri adolescentia.

Logo klatovských katakomb a pamětní deska

Po mnoha letech mají klatovské katakomby konečně vlastní logo. Vytvořil jej klatovský sochař Václav Fiala, který ve svém příspěvku vysvětluje jeho symboliku. Pro nás byl tento návrh nejzajímavějším z těch, které jsme dostali. Připomínám, že výzvu k podání návrhů podala jménem našeho sdružení Městská knihovna Klatovy, jež zajišťuje publicitu projektu nové expozice. Věřím, že se logo „vžije“ a že bude záhy spojováno právě s klatovskými katakombami.

Pamětní deska má stejného autora jako logo. Mísí v sobě informaci s estetikou jejího podání. Půdorys krypt, zvláště místa uložení ostatků, výstižné texty, správně zvolený materiál i vhodné zpracování povinných údajů o spolufinancování projektu Evropskou unií, to všechno byly důvody, proč jsme se rozhodli pro tento návrh pamětní desky. Nicméně tyto důvody jsou detaily, podstatný je celek – ten vnímáme jako vyváženou a důstojnou pamětní desku, která, doufáme, bude připomínat rekonstrukci klatovských katakomb po staletí.

Děkujeme všem autorům, kteří předložili své návrhy k posouzení a věnovali čas k zamýšlení nad symbolikou odkazu této vzácné památky. Velmi si jejich práce vážíme.

Ing. VÁCLAV CHROUST

symbolikou zdůraznit, že se nejedná o jakékoliv pohřebiště, ale že zesnulí byli věřícími, ať už to byli členové jezuitského řádu, nebo jejich stoupenci.

Kromě černobílého provedení jsem navrhl jako barvu loga barvu fialovou. Nikoliv proto, že se jmenují Fiala, ale proto, že se jedná o barvu liturgickou.

Pamětní deska vznikla jako rozšířený požadavek na předepsanou desku, která podle daných pravidel informuje o tom, že projekt byl podpořen Evropskou unií. Kromě povinného textu a znaků EU a ROP jsme se rozhodli rozšířit informaci o historický údaj, který má zaznamenat onu významnou událost, jakou je rekonstrukce a nové zpřístupnění klatovských katakomb.

Jako výtvarný prvek jsem použil půdorys podzemí kostela, který ukazuje všechny prostory, chodby, výklenky, průchody tak, jak byly po odstranění pozdějších stavebních nánosů zpřístupněny.

Nejdůležitějším akcentem tohoto půdorysu jsou zlaté křížky v místech uložení mumii. Jsou situovány tak, jak jsou v jednotlivých prostorách umístěné rakve s ostatky zemřelých. Klatovské katakomby, jakkoliv atraktivní a návštěvnický zajímavé, jsou především pohřebištěm. To je důvod, proč jsem na označení míst, kde jsou zesnulí uloženi, kladl takový důraz.

Použitý materiál je obdobný tomu, který se s oblibou používal na důležité části náhrobků v naší zemi – tmavé vyštěněné gabro, kdysi nepřesně nazývané „švédská žula“. Dnes je tento materiál obtížně dostupný. S oblibou se nahrazuje africkým nerostem nazývaným Nero Zimbabwe.

VÁCLAV FIALA

Logo se skládá ze dvou propojených částí. Horní část tvoří stylizace zakončení věže kostela. Kříž na vrcholu stavby je proti obloze tmavý. Dolní část loga tvoří kříž světlý v tmavém pozadí. Naděje vzkříšení. Kříž je umístěn pod oblouk klenby podzemních prostor. Oba dva křížky – negativní a pozitivní – umocňují skutečnost, že se jedná o křesťanské pohřebiště, o pohřebiště pod kostelem, jehož věže směřují k nebi. Považoval jsem za nutné touto

symbolikou zdůraznit, že se nejedná o jakékoliv pohřebiště, ale že zesnulí byli věřícími, ať už to byli členové jezuitského řádu, nebo jejich stoupenci.

Kromě černobílého provedení jsem navrhl jako barvu loga barvu fialovou. Nikoliv proto, že se jmenují Fiala, ale proto, že se jedná o barvu liturgickou.

Pamětní deska vznikla jako rozšířený požadavek na předepsanou desku, která podle daných pravidel informuje o tom, že projekt byl podpořen Evropskou unií. Kromě povinného textu a znaků EU a ROP jsme se rozhodli rozšířit informaci o historický údaj, který má zaznamenat onu významnou událost, jakou je rekonstrukce a nové zpřístupnění klatovských katakomb.

Jako výtvarný prvek jsem použil půdorys podzemí kostela, který ukazuje všechny prostory, chodby, výklenky, průchody tak, jak byly po odstranění pozdějších stavebních nánosů zpřístupněny.

Nejdůležitějším akcentem tohoto půdorysu jsou zlaté křížky v místech uložení mumii. Jsou situovány tak, jak jsou v jednotlivých prostorách umístěné rakve s ostatky zemřelých. Klatovské katakomby, jakkoliv atraktivní a návštěvnický zajímavé, jsou především pohřebištěm. To je důvod, proč jsem na označení míst, kde jsou zesnulí uloženi, kladl takový důraz.

Logo včetně grafického manuálu najdete na stránkách projektu (www.kk2010.cz) a na stránkách občanského sdružení (www.katakomby.cz).

KLATOVSKÉ KATAKOMBY

otevírací doba

V roce 2012 bude otevřeno 12 měsíců.

říjen–březen

9.00–12.00, 13.00–17.00

duben–září

9.00–12.00, 13.00–18.00

Katakomby jsou otevřeny denně mimo 24.–26. prosince a 1. ledna.

31. prosince bude otevřeno jen do 14 hodin.

Telefon do expozice je 376 320 160 (větším organizovaným skupinám doporučujeme domluvit návštěvu předem na tomto telefonním čísle nebo mailem rezervace@katakomby.cz, info@katakomby.cz).

Pozor, vstup do expozice je nově z Denisovy ulice.

Projekt Klatovské katakomby 2010 je spolufinancován Evropskou unií.

PODPOŘENO Z EVROPSKÉHO FONDU
PRO
REGIONÁLNÍ ROZVOJ

Směr budoucnost - cíl prosperita

Bulletin projektu Klatovské katakomby 2010, který je financován ze zdrojů strukturálních fondů EU v rámci programu ROP Jihozápad v roce 2011, vydává Městská knihovna Klatovy, Balbínova 59, 339 01 Klatovy, 376 347 464, www.knih-kt.cz, kk2010@knih-kt.cz. Redakce Ing. Jiřina Adámková, Zdeňka Buršíková, Ing. Václav Chroust, Karel Viták. Webové stránky projektu www.klatovskekatakomby2010.cz.